

**Державна комісія України по запасах корисних копалин
при Державній службі геології та надр України**

Методичні рекомендації

**щодо приведення запасів об'єктів, що обліковуються
в Державному балансі запасів корисних копалин України,
які не розробляються, у відповідність до вимог Класифікації запасів
і ресурсів корисних копалин державного фонду надр,
затвердженої постановою Кабінету Міністрів України
від 05.05.1997 № 432 (зі змінами)**

Київ – 2021

Методичні рекомендації щодо приведення запасів об'єктів, що обліковуються в Державному балансі запасів корисних копалин України, які не розробляються, у відповідність до вимог Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.05.1997 № 432 (зі змінами).

Державна комісія України по запасах корисних копалин. Київ, 2021.

**© Державна комісія України по запасах корисних копалин
при Державній службі геології та надр України
(01133, м. Київ, вул. Генерала Алмазова (Кутузова), 18/7)**

РОЗРОБЛЕНО: Державною комісією України по запасах корисних копалин при
Державній службі геології та надр України

РОЗРОБНИКИ: Г.І. Рудько, В.Г. Григіль, В.Е. Карли, С.Ф. Литвинюк, О.В.
Нецький, В.В. Бала

ВНЕСЕНО: Управлінням горючих і рудних корисних копалин у співпраці з
Управлінням нерудних корисних копалин, підземних вод
та інформаційних технологій в геології Державної
комісії України по запасах корисних копалин

УЗГОДЖЕНО: Рішенням Експертно-технічної ради Державної комісії України
по запасах корисних копалин від _____ № _____

ЗАТВЕРДЖЕНО: Наказом Державної комісії України по запасах корисних
копалин від _____ № _____

Наказом Державної служби геології та надр України
від _____ № _____

ЗМІСТ

I. Загальні положення	9
II. Основні принципи класифікації запасів і ресурсів корисних копалин Державного фонду надр України	14
III. Облік запасів корисних копалин.....	20
IV Основні принципи переведення запасів і ресурсів корисних копалин, врахованих Державним балансом у відповідність до Класифікації України	23
V. Запропоновані коди класів Класифікації України при переведенні запасів корисних копалин, урахованих Державним балансом, оцінених за різними класифікаціями і які на час переведення об'єктів, не розробляються	31
Додатки:	
1. Приклад переведення запасів корисних копалин родовища, оцінених відповідно до Класифікації СРСР 1960 року.	
2. Приклад переведення запасів корисних копалин родовища, оцінених відповідно до Класифікації СРСР 1981 року.	
3. Приклад переведення запасів корисних копалин родовища, оцінених відповідно до Класифікацій СРСР, що застосовувались до 1960 року.	
4 Приклад переведення запасів корисних копалин родовища, затверджених науково-технічною радою ДРГП "Донецькгеологія" відповідно до Класифікації СРСР 1981 року.	
5 Приклад переведення запасів корисних копалин родовища, оцінених відповідно до Класифікації України 1997 року.	

ПЕРЕДМОВА

Методичні рекомендації щодо приведення запасів об'єктів, що обліковуються в Державному балансі запасів корисних копалин України (далі – Державний баланс), які не розробляються, у відповідність до вимог Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.05.1997 № 432 (зі змінами) (далі – Методичні рекомендації, Класифікація України) розроблені відповідно до Кодексу України про надра, постанов Кабінету Міністрів України від 02.03.1993 № 150 "Про Державний фонд родовищ корисних копалин України", від 31.01.1995 № 75 "Про затвердження Порядку державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин", від 05.05.1997 № 432 "Про затвердження Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр", від 10.11.2000 № 1689 "Про затвердження Положення про Державну комісію України по запасах корисних копалин".

Система класифікації запасів і ресурсів корисних копалин колишнього СРСР створювалася для вирішення, в першу чергу, державних завдань в умовах планової директивної економіки. У зв'язку з цим для неї характерні такі особливості, як слабка опрацьованість економічних аспектів освоєння родовищ корисних копалин, з одного боку, а з іншого – значна увага приділялась ресурсам корисних копалин (тобто найменш вивченій частині запасів корисних копалин) як перспективам для нарощування мінерально-сировинної бази.

Завдання щодо переходу всіх галузей господарської діяльності України на міжнародну систему обліку і стандартів сформульоване в 1993 р. у Державній програмі, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 04.05.1993 № 326 "Про Концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку і статистики". Відповідно до програми, обов'язковою умовою переходу на міжнародну систему обліку і статистики є визнання міжнародних класифікацій, насамперед адаптація до Міжнародної стандартної галузевої класифікації всіх видів економічної діяльності.

Згідно з Положенням, ДКЗ бере участь у розробці нормативно-методичних документів, що регламентують застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ окремих видів або груп споріднених видів корисних копалин, інших нормативно-правових актів, а також погоджує нормативні документи з обчислення запасів корисних копалин.

Розробка методичних рекомендацій проведена з метою встановлення єдиних принципів співставлення даних щодо запасів корисних копалин підрахованих за різними класифікаційними системами у різні роки і врахованих Державним балансом.

Нормативно-методичний документ надає загальний алгоритм переведення у формат діючої Класифікації України запасів корисних копалин по об'єктах, врахованих Державним балансом, які не розроблялись взагалі, або раніше розроблялись, проте зараз користувача надр в межах таких об'єктів не має, при цьому матеріали геолого-економічної оцінки по вказаним об'єктам не проходили

державну експертизу та оцінку запасів корисних копалин відповідно до Класифікації України.

Методичні рекомендації розроблено для надання методичної допомоги фахівцям підприємств усіх організаційно-правових форм господарювання, що здійснюють наповнення та ведення Державного балансу (крім нафтогазоносних об'єктів). Методичні рекомендації також можуть застосовуватись під час формування Державного кадастру родовищ і проявів корисних копалин (далі – Державний кадастр).

Методичні рекомендації розроблені на підставі опрацювання практики затвердження запасів родовищ твердих корисних копалин, підземних вод, лікувальних грязей та ропи, досвіду з вивчення родовищ, а також з урахуванням вимог чинних законодавчих та нормативних документів з проведення геолого-економічної оцінки родовищ корисних копалин.

Методичні рекомендації не передбачають прямого "механічного" переведення запасів конкретного родовища з таксонів однієї класифікаційної системи в таксони іншої класифікаційної системи, що відповідає міжнародній практиці застосування таких систем. Вони спрямовані виключно для приведення Державного балансу (Державного кадастру) у відповідність до вимог, визначених законодавством. Під час виконання таких робіт можливим є виявлення об'єктів, які можуть бути номіновані як об'єкти для подальшого їх залучення у господарювання з постановкою на них робіт з геологічного вивчення або видобування, за обов'язкової умови проведення для таких об'єктів переоцінки запасів у встановленому порядку до початку його промислового освоєння, в строк, що не перевищує трьох років з часу оформлення спеціального дозволу на користування надрами. По об'єктах, залучених у господарську діяльність, класифікація запасів і ресурсів корисних копалин та підтвердження їх промислового значення проводиться Державною комісією України по запасах корисних копалин (далі – ДКЗ) у порядку, що визначений законодавством, відповідно до вимог Класифікації України.

У Методичних рекомендаціях використані терміни, що вживаються в значеннях, наведених у таких нормативно-правових актах:

Кодекс України про надра;

Закон України "Про державну геологічну службу України";

Положення про Державну службу геології та надр України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1174;

Положення про Державну комісію України по запасах корисних копалин, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 10.11.2000 № 1689;

Постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.1993 № 150 "Про Державний фонд родовищ корисних копалин України";

Перелік корисних копалин загальнодержавного значення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12.12.1994 № 827 (зі змінами);

Перелік корисних копалин місцевого значення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12.12.1994 № 827 (зі змінами);

Положення про порядок проведення державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 22.12.1994 № 865 (зі змінами);

Положення про порядок списання запасів корисних копалин з обліку гірничодобувного підприємства, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.1995 № 58 (зі змінами);

Порядок державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31.01.1995 № 75 (зі змінами);

Класифікація запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.05.1997 № 432 (зі змінами);

Інструкція із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до торфових родовищ, затверджена наказом Державної комісії України по запасах корисних копалин при Державному комітеті природних ресурсів України від 25.10.2004 № 224, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 08.11.2004 за № 1418/10017;

Інструкція із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ вугілля, затверджена наказом Державної комісії України по запасах корисних копалин при Державному комітеті природних ресурсів України від 25.10.2004 № 225, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 08.11.2004 за № 1419/10018;

Інструкція із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ руд чорних металів (заліза, марганцю та хрому), затверджена наказом Державної комісії України по запасах корисних копалин при Міністерстві екології та природних ресурсів України від 18.10.2002 № 155, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 11.11.2002 року за № 881/7169;

Інструкція із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ будівельного й облицювального каменю, затверджена наказом Державної комісії України по запасах корисних копалин при Міністерстві екології та природних ресурсів України від 16.12.2002 № 199, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 30.01.2003 за № 78/7399;

Інструкція із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ бурштину, затверджена наказом Державної комісії України по запасах корисних копалин при Міністерстві екології та природних ресурсів України від 10.02.2003 № 29, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 25.02.2003 за № 155/7476;

Інструкція із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ глинистих порід, затверджена наказом Державної комісії України по запасах корисних копалин при Державному комітеті природних ресурсів України від 02.12.2004 № 263, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 17.12.2004 за № 1595/10194;

Інструкція із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ каолінів, затверджена наказом Державної комісії України по запасах корисних копалин при Міністерстві охорони навколишнього природного середовища України від 20.12.2006 № 354, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 15.01.2007 за № 16/13283;

Інструкція із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ піску та гравію, затверджена наказом Державної комісії України по запасах корисних копалин при Міністерстві охорони навколишнього природного середовища України від 25.05.2007 № 198, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 13.07.2007 за № 819/14086;

Інструкція із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ питних і технічних підземних вод, затверджена наказом ДКЗ від 04.02.2000 № 23, зареєстрована в Мін'юсті України 29.02.2000 за № 109/4330.

Класифікація запасів родовищ твердих корисних копалин, що затверджена ДКЗ СРСР 5 вересня 1960 р.

Класифікація запасів родовищ твердих корисних копалин, що затверджена постановою Ради міністрів СРСР від 30.11.1981 № 1128.

Класифікація експлуатаційних запасів підземних вод 1960 р, що затверджена постановою Ради міністрів СРСР від 12 серпня 1960 р.

Класифікація експлуатаційних запасів і прогнозних ресурсів підземних вод, що затверджена постановою Ради міністрів СРСР від 25.02.1983 № 177.

Рамкова Класифікація ООН для викопних енергетичних і мінеральних ресурсів.

Розробка методичних рекомендацій проведена групою фахівців ДКЗ України під керівництвом голови ДКЗ Рудька Георгія Ілліча, доктора геолого-мінералогічних наук, доктора технічних наук, доктора географічних наук, професора, члена Спеціальної групи експертів ЄЕК ООН з гармонізації термінології щодо запасів і ресурсів корисних копалин.

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Державний фонд надр включає як ділянки надр, що використовуються, так і ділянки надр, не залучені до використання, в т. ч. континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони. Усі розроблювані та нерозроблювані родовища всіх видів корисних копалин, у т. ч. техногенні, з запасами, оціненими як промислові, становлять державний фонд родовищ корисних копалин і є об'єктами його обліку. Державний фонд родовищ корисних копалин є частиною державного фонду надр. Всі попередньо оцінені родовища всіх видів корисних копалин незалежно від того, для яких цілей і якими підприємствами, установами та організаціями виконувалися роботи є резервом державного фонду родовищ. Для попередньо оцінених родовищ корисних копалин встановлюються показники (параметри) попередніх кондицій що обґрунтовуються матеріалами, які містять техніко-економічні міркування щодо доцільності проведення подальших пошукових і пошуково-оцінних робіт на перспективних ділянках надр, та схвалюються замовником геологорозвідувальних робіт.

Родовища корисних копалин – це нагромадження мінеральних речовин в надрах, на поверхні землі, в джерелах вод та газів, на дні водоймищ, які за кількістю, якістю та умовами залягання є придатними для промислового використання. Для визначення промислової цінності родовищ і оцінки запасів корисних копалин по кожному родовищу встановлюються кондиції на мінеральну сировину, що становлять сукупність вимог до якості і кількості корисних копалин, гірничо-геологічних та інших умов розробки родовища.

1.2. Система обліку об'єктів державного фонду включає інформацію державного кадастру родовищ і проявів корисних копалин та державного балансу запасів корисних копалин, а також державну звітність та звітність підприємств, установ, організацій та громадян, які використовують надра або здійснюють проектування, будівництво, реконструкцію, експлуатацію, ліквідацію чи консервацію гірничодобувних об'єктів, у т. ч. континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони.

1.3. Державний облік родовищ корисних копалин, у т. ч. техногенних, запасів і проявів корисних копалин здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України. Це система збору, обробки та зберігання даних про результати геологорозвідувальних та гірничодобувних робіт, який ведеться на підставі звітів про результати геологозйомочних, пошукових, геологорозвідувальних, тематичних, проектно-пошукових та науково-дослідних робіт геологічного профілю, річних звітів гірничодобувних підприємств, звітів про результати технологічних випробувань мінеральної сировини, техніко-економічних обґрунтувань, рішень ДКЗ, інших документів, що стосуються оцінки та списання запасів.

1.4. Родовища, у т. ч. техногенні відкриті на території України незалежно від кількості запасів, стану їх розвідки, освоєння і відомчої належності, а також прояви корисних копалин, запаси і прояви корисних копалин підлягають обліку

у державному кадастрі родовищ і проявів корисних копалин. Підставою для внесення об'єкту до державного кадастру є паспорт родовища або прояву корисних копалин. Державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин містить відомості щодо кількості та якості запасів корисних копалин і наявних у них компонентів, гірничо-технічних, гідрогеологічних та інших умов розробки родовища та його геолого-економічну оцінку.

1.5. Облік запасів корисних копалин у Державному балансі має здійснюватися згідно з Класифікацією України, що затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.05.1997 № 432, яка гармонізована з Рамковою класифікацією Організації Об'єднаних Націй запасів і ресурсів викопних енергетичних і мінеральних корисних копалин (далі – РКООН). З того часу ця система добре працювала в Україні при виконанні функцій управління ресурсами.

РКООН є уніфікованою глобальною системою що має динамічний розвиток, в якій кількість мінеральної сировини класифікують на основі трьох фундаментальних критеріїв, що характеризують технічні, соціально-економічні та проектні особливості. РКООН використовується у багатьох країнах для ефективного управління національними ресурсами і ефективного соціально-економічного розвитку енергетичних ресурсів, що сприяють сталому розвитку. Вона дозволяє безпосередньо порівнювати проекти щодо видобування традиційних видів сировини, таких як нафта, газ, вугілля та уран, з проектами з відновлюваної енергетики.

Основними зацікавленими сторонами щодо використання РКООН є:

- розробники міжнародних енергетичних програм та програм розвитку Мінерально-сировинної бази, оскільки сприяє формуванню послідовної і далекоглядної політики;
- Уряди, тому що дозволяє стабільно управляти національними ресурсами;
- промисловість, оскільки надає дані та інформацію, необхідні для розгортання технологій, управління та фінансів;
- фінансове співтовариство тому що дозволяє проводити адекватну інвестиційну політику.

Перевагами використання РКООН є:

- структуровані рамкові принципи, правила та керівництва;
- співставність (гармонізація) з основними міжнародними і багатьма національними системами класифікацій;
- забезпечення простоти використання без втрати повноти та гнучкості; використання глобальною спільнотою;
- схема кодування запасів і ресурсів є цифровою, незалежною від лінгвістичних особливостей.

Нині понад 76 країн, у т. ч. і Україна, застосовують РКООН як основну класифікацію або мають сполучні документи зі своїми національними класифікаціями.

19 вересня 2018 року Україна внесла зміни до Класифікації України для її більш повного узгодження з РКООН-2009, як оновленої системи, що слугує базовою основою управління всіма ресурсами, необхідними для сталого розвитку, насамперед для підтримки розробки політичного курсу, управління національними ресурсами, інноваціями в сфері ведення бізнес-діяльності компаній та ефективного розміщення капіталу. Прийняті зміни зробили Класифікацію України такою, що повністю відповідає міжнародним стандартам та співставляється на глобальному рівні, а також гарантує, що багатство надр України сприятиме економічному розвитку, соціальним і екологічним цілям.

1.6. Класифікація України встановлює єдині для державного фонду надр України принципи підрахунку, геолого-економічної оцінки, державного обліку та звітності про використання запасів і ресурсів корисних копалин згідно з рівнем їх економічного та промислового значення (вісь E), ступенем техніко-економічного вивчення і підготовленості покладів корисних копалин до подальшого використання (вісь F), а також ступенем геологічного вивчення і достовірності (вісь G) згідно з категоріями РКООН.

Класифікація України має рамковий характер і придатна для всіх видів корисних копалин. Застосування її до запасів і ресурсів конкретних видів корисних копалин, у т. ч. техногенних, визначається відповідними інструкціями ДКЗ, які розробляються і затверджуються в установленому порядку.

Запаси і ресурси корисних копалин, що характеризуються певними рівнями промислового значення (1xx) і ступенями техніко-економічного (x1x) й геологічного вивчення (xx1), розподіляють на класи, які ідентифікують за допомогою трипорядкового цифрового коду.

1.7. Метою державного обліку запасів корисних копалин та наявних у них супутніх корисних компонентів є отримання систематизованої інформації про їх кількість, якість, ступінь геологічної та техніко-економічної вивченості і рівень промислового освоєння, а також відомостей про видобуток і втрати для прийняття управлінських рішень щодо забезпеченості економіки країни достовірними та вірогідними запасами мінеральної сировини, розробки планів розвитку промисловості, забезпечення раціонального і комплексного освоєння родовищ в процесі їх промислового використання, а також розробки напрямів подальшого геологічного вивчення надр.

Основним завданням обліку запасів корисних копалин є отримання повних і достовірних даних про стан на 1 січня кожного року мінерально-сировинної бази підприємства, галузі і країни в цілому, ступеня розвіданості і підготовленості родовища для промислового освоєння, забезпеченості гірничодобувних підприємств розвіданими запасами.

1.8. До введення в дію цих Методичних рекомендацій обліку в Державному балансі запасів підлягали:

- запаси державного фонду родовищ, що мають промислове значення та затверджені ДКЗ, ДКЗ СРСР, УкрТКЗ.
- запаси резерву державного фонду родовищ, які не затверджені ДКЗ

(ТКЗ), але були підраховані і апробовані комісіями по запасах, утворених при розвідувальних організаціях відповідно до діючого законодавства.

– запаси всіх родовищ, що розробляються, у т. ч. на яких проводиться супутній видобуток чи дослідно-промислова розробка.

– запаси охоронних ціликів, транспортних магістралей інших капітальних споруд поза технічними межами шахт, кар'єрів та розрізів, якщо в подальшому вони будуть включені до промислового освоєння.

Обліку підлягають як загальні запаси корисних копалин і наявні в них супутні корисні компоненти, так і видобувні запаси, що враховують втрати і розубоження під час видобутку і переробки мінеральної сировини.

1.9. Обліку у державному балансі підлягають запаси корисних копалин окремо по кожному об'єкту (родовище, ділянка родовища, шахтне поле та ін.) за основними промисловими типами, сортами, марками, технологічними групами корисних копалин відповідно до діючих державних стандартів, а також за способом відпрацювання, з виділенням запасів сировини, придатної для видобутку підземним, відкритим, гідравлічним та іншими способами.

У підсумках по кожному об'єкту обліку виділяються окремим рядком запаси, що знаходяться в охоронних зонах транспортних магістралей, під населеними пунктами, заповідниками тощо. За ступенем освоєння родовища корисних копалин поділяються на ті, що розробляються, ті, що готуються до розробки, і ті, що не розробляються. Облік запасів металічних і неметалічних корисних копалин ведеться по запасах руди, металу, гірської породи, мінералу, окису або іншої хімічної сполуки. Облік запасів підземних вод, лікувальних грязей та лікувальної ропи проводиться по кожному адміністративному району та області, де наведена інформація щодо ділянок розвіданих родовищ підземних вод та лікувальної ропи, а саме: басейнів підземних вод, річкових басейнів, водоносних горизонтів та комплексів, хімічного складу води, видобутку та використання. Для лікувальних грязей наводяться: місцезнаходження та назва родовища, рік введення в експлуатацію, глибина залягання корисної копалини, потужність розкривних порід, тип лікувальної грязі, балансові та позабалансові запаси лікувальної грязі, зміни балансових запасів за звітний рік, потужність корисної копалини, характеристика якості лікувальних грязей та їх лікувальних властивостей, стану промислового освоєння та обсяги використання.

1.10. Державний облік запасів корисних копалин проводиться на основі щорічних звітних балансів, порядок і терміни подання яких користувачами надр визначаються відповідною інструкцією. Форми звітного балансу запасів корисних копалин (форма звітності № 5-гр (тверді горючі, металічні та неметалічні корисні копалини) (річна) "Звітний баланс запасів корисних копалин за 20__ рік" (далі – форма 5-гр) та форму № 7-гр (підземні води) (річна) "Звітний баланс використання підземних вод за 20____ рік" (далі – форма 7-гр) розроблені ДКЗ та Геоінформ відповідно до таксонів Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр і затверджені наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 14.03.2016 № 97 за погодженням з Держкомстату.

Звітні баланси запасів корисних копалин про стан і зміни запасів складають підприємства та організації, що здійснюють пошуки, розвідку і розробку родовищ в межах визначеної спеціальним дозволом ділянки надр (далі – користувачі надр).

На підставі звітних балансів запасів корисних копалин Геоінформ складає зведені звітні баланси запасів корисних копалин по Україні (за видами корисних копалин) – Державні баланси.

1.11. Стан запасів корисних копалин у звітному балансі запасів визначається окремо для родовищ Державного фонду та його Резерву. Звітний баланс запасів корисних копалин підписується виконавцем та керівником підприємства – користувача ділянки надр і при наявності завіряється печаткою. Посадові особи, які підписали звітні баланси запасів корисних копалин, несуть відповідальність за правильність і достовірність наведених у них відомостей.

1.12. Державний контроль і нагляд за правильністю ведення державного обліку запасів і звітності про стан та зміни запасів на підприємствах, що здійснюють геологічне вивчення чи промислову розробку родовищ, здійснюють органи державного геологічного контролю Міндовкілля та Держпраці в межах їхньої компетенції.

1.13. Державна служба геології та надр України здійснює контроль за своєчасним поданням користувачами надр усіх організаційно-правових форм господарювання річних звітних балансів запасів корисних копалин, перевіряє відповідність отриманих відомостей вимогам інструкції та інших законодавчих і нормативних актів, надає методичну допомогу і інструктаж з питань складання річних звітних балансів запасів корисних копалин.

1.14. Державний баланс запасів корисних копалин по Україні складається станом на 1 січня кожного року і видається Геоінформом щорічно.

1.15. Державна служба геології та надр України щорічно проводить узагальнення відомостей про хід промислового освоєння оцінених запасів по всіх розроблюваних родовищах, взятих на облік Державним фондом родовищ корисних копалин України.

1.16. ДКЗ проводить аналіз стану Державного фонду родовищ та його Резерву з метою визначення родовищ, стан запасів яких обумовлює нагальність проведення їхньої державної експертизи і оцінки.

II. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗАПАСІВ І РЕСУРСІВ КОРИСНИХ КОПАЛИН ДЕРЖАВНОГО ФОНДУ НАДР УКРАЇНИ

2.1. Класифікація України передбачає єдині для державного фонду надр України принципи підрахунку, геолого-економічної оцінки і державного обліку запасів корисних копалин згідно з рівнем їх промислового значення та ступенем геологічного і техніко-економічного вивчення, умови, що визначають підготовленість розвіданих родовищ корисних копалин до промислового освоєння, а також основні критерії кількісної оцінки ресурсів корисних копалин.

2.2. Під геолого-економічною оцінкою родовищ корисних копалин або ділянок надр розуміють комплекс досліджень, інженерних багатоваріантних розрахунків і побудов, внаслідок яких визначають кондиції, оптимальні контури, обсяги, якість балансових, умовно балансових і позабалансових, а також запасів корисних копалин з не визначеним промисловим значенням, рівень техніко-економічних показників майбутньої експлуатації, промислове значення оцінюваного родовища або ділянки надр. Підґрунтям геолого-економічної оцінки родовищ корисних копалин є Класифікація України.

2.3. Досягнутий рівень розвіданості й вивченості запасів і ресурсів корисних копалин оцінюють відповідно до результатів державної експертизи матеріалів геолого-економічної оцінки родовищ корисних копалин.

2.4. Принципи розподілу запасів і ресурсів на облікові групи, прийняті в Класифікації України, повністю відповідають розробленій РКООН. Зіставлення груп запасів і ресурсів, що виділені в Класифікації України, з міжнародними, спрощується застосуванням спільної цифрової кодифікації, яка виконує роль інтерфейсу і полегшує машинну обробку даних, обмін інформацією.

2.5. Класифікація запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр містить їх розподіл за трьома основними ознаками:

- **промислове значення** (або рівнем соціально-економічної ефективності);
- **ступень техніко-економічного вивчення;**
- **ступень геологічного вивчення.**

2.6. За промисловим значенням запаси корисних копалин поділяють на групи: **балансові (Е1), умовно балансові і позабалансові (Е2), з невизначеним промисловим значенням (Е3).**

До **балансових** належать запаси, видобуток і використання яких на момент оцінки, згідно з розрахунками, економічно ефективні, за сучасних техніки і технології видобутку й переробки мінеральної сировини, що забезпечують дотримання вимог раціонального, комплексного використання корисних копалин та охорони природи.

До **умовно балансових** входять запаси, ефективність видобутку і використання яких на момент оцінки не може бути однозначно визначена, а також ті, що відповідають вимогам (кондиціям) до балансових, але з різних причин не можуть бути використані на момент оцінки. До умовно балансових можуть належати запаси ділянок рудних копалин із вмістом корисних компонентів вищим від бортового, але нижчим від мінімального промислового,

якщо їх можна видобувати без додаткових капіталовкладень. Умовно балансові запаси виділяють тільки під час детальної геолого-економічної оцінки родовища (ділянки), після якої родовище передають для промислового освоєння і використовують як найближчий резерв приросту цих запасів.

До *позабалансових* зараховують запаси, видобуток і використання яких економічно недоцільні, але в майбутньому вони можуть стати об'єктом промислового значення.

До запасів і ресурсів з *невизначеним промисловим значенням* відносять скупчення корисних копалин, за якими проведена тільки початкова геолого-економічна оцінка на підставі можливих технологічних та економічних вихідних даних.

2.7. Доцільність і необхідність уведення ознаки ступеню техніко-економічного вивчення родовища зумовлена переходом до ринкових умов надрокористування, за яких потенційного інвестора цікавить рівень ефективності інвестицій у розробку родовища, надійність її техніко-економічного обґрунтування або рівень інвестиційного ризику. Це додаткова ознака до ознак промислового значення та ступеню геологічного вивчення, за якими розподілялись запаси і ресурси корисних копалин у класифікаціях колишнього СРСР прийнятих починаючи з 1953 року, а розвинена в Класифікації СРСР 1960 року.

Техніко-економічне вивчення корисних копалин передбачає визначення гірничотехнічних, географо-економічних, соціально-екологічних та інших умов розробки родовищ корисних копалин і переробки мінеральної сировини, а також умов реалізації товарної продукції гірничого виробництва з метою геолого-економічної оцінки промислового значення виявленого накопичення корисних копалин. Техніко-економічне вивчення корисних копалин завжди супроводжує і завершує геологічне вивчення.

За ступенем техніко-економічного вивчення запаси і ресурси корисних копалин поділяють на три групи:

– перша група – запаси корисних копалин, на базі яких проведено детальну геолого-економічну оцінку ефективності їх промислового освоєння, матеріали якої, включаючи техніко-економічне обґрунтування постійних кондицій на мінеральну сировину, затверджені ДКЗ;

– друга група – запаси корисних копалин, на базі яких проведено попередню геолого-економічну оцінку їх промислового значення, а матеріали техніко-економічної доповіді про доцільність подальшої розвідки родовища, включаючи обґрунтування тимчасових кондицій на мінеральну сировину, апробовані ДКЗ або замовником (інвестором) геологорозвідувальних робіт;

– третя група – запаси і ресурси корисних копалин, на базі яких проведено початкову геолого-економічну оцінку можливого промислового значення перспективної ділянки надр, а матеріали техніко-економічних міркувань про доцільність проведення подальших пошуково-розвідувальних робіт, параметри

попередніх кондицій на мінеральну сировину схвалені замовником (інвестором) геологорозвідувальних робіт.

Геолого-економічна оцінка ділянки надр – періодичний аналіз результатів кожної стадії геологічного та техніко-економічного вивчення ресурсів корисних копалин ділянки надр з метою встановлення та/або зміни промислового значення їх запасів на підставі інформації про фактичні технологічні схеми, техніко-економічні показники і фінансові результати видобування корисних копалин в межах такої ділянки. Виділяються детальна, попередня і початкова геолого-економічні оцінки. Результати геолого-економічної оцінки періодично оформлюють документально і подають на експертизу до ДКЗ згідно з установленим порядком.

Детальна геолого-економічна оцінка (ГЕО-1) розвіданого родовища проводиться для визначення рівня економічної ефективності виробничої діяльності гірничодобувного підприємства, що створюється або реконструюється, здійснюється на основі розвіданих запасів корисних копалин і передбачає техніко-економічне обґрунтування постійних кондицій для їх підрахунку.

Попередня геолого-економічна оцінка (ГЕО-2) проводиться для обґрунтування доцільності промислового освоєння родовища (покладу) корисних копалин та інвестування геологорозвідувальних робіт з його розвідки і підготовки до експлуатації здійснюється на основі попередньо розвіданих і розвіданих запасів корисних копалин. При цьому оцінка ефективності розробки родовища проводиться на рівні кінцевої товарної продукції гірничого виробництва; техніко-економічні показники визначаються розрахунками або приймаються за аналогією. Апробацію попередньо оцінених запасів корисних копалин ДКЗ виконує обов'язково для зарахування їх до Державного балансу запасів корисних копалин.

Початкова геолого-економічна оцінка (ГЕО-3) здійснюється для обґрунтування доцільності інвестування пошуково-розвідувальних робіт на ділянках, перспективних щодо відкриття родовищ корисних копалин на основі попередньо розвіданих запасів та кількісної оцінки ресурсів корисних копалин. Оцінка можливості промислового освоєння передбачуваних родовищ корисних копалин обґрунтовується укрупненими техніко-економічними розрахунками на основі доведеної аналогії з відомими промисловими родовищами або технічного завдання замовника геологорозвідувальних робіт.

За ступенем підготовленості **родовища** корисних копалин розподіляють на запаси, що розробляються (**F1**), ті, що обґрунтовані для розробки (**F2**), розробка запасів і ресурсів не визначена (**F3**), запаси залишкові (додаткові) у надрах, що не видобуваються (**F4**).

При цьому передбачається, що за згодою надкористувачів на умовах економічного ризику може бути здійснена передача до промислового освоєння родовища, запаси якого не повністю підготовлені до розробки. У цьому разі обов'язково мають бути виявлені й оцінені небезпечні екологічні чинники, пов'язані з його експлуатацією.

В ринкових умовах можливі запаси корисних копалин, що розвідані детально, але не оцінені економічно. Класифікація робить можливим їх облік відповідно до реально досягнутих ступенів окремо геологічного і техніко-економічного вивчення. Термін **"оцінені запаси"** набуває змісту **"техніко-економічно вивчені запаси"**, що поєднує детальність, визначення умов і засобів розробки родовища, переробки мінеральної сировини, що визначають її собівартість, обумовлену організаційними, технічними і комерційними рішеннями. В цій транскрипції детальність техніко-економічного вивчення означає достовірність визначення ефективності розробки запасів корисних копалин або достовірність визначення їх промислового значення. Переведення об'єкта геологорозвідувальних робіт із категорії **"прояв корисної копалини"** у категорію **"родовище корисної копалини"** має спиратися на висновки державної експертизи матеріалів геолого-економічної оцінки, проведеної у встановленому порядку.

2.8. **Геологічне вивчення** корисних копалин, відповідно до Класифікації України, має за мету визначення з висхідною детальністю речовинного складу, кількісних і якісних характеристик, технологічних властивостей корисних копалин, геологічної будови, гідрогеологічних, гірничо-геологічних та інших умов залягання їх покладів для обґрунтування проектних рішень щодо способу і системи видобутку та схеми комплексної переробки мінеральної сировини.

Визначення **"розвідані запаси"** набуває змісту **"геологічно вивчені запаси"**, що поєднує щільність розвідувальних перетинів, детальність вивчення речовинного складу, технологічних властивостей корисних копалин, гірничо-геологічних умов їх залягання, які визначають собівартість видобутку й переробки мінеральної сировини, обумовлену природними умовами родовища (рентні показники родовища). За ступенем геологічного вивчення і достовірності нагромадження виділяють:

- **розвідані (доведені);**
- **попередньо розвідані (ймовірні) запаси;**
- **перспективні і прогнозні ресурси.**

Запаси корисних копалин і компонентів – обсяги корисних копалин і компонентів, виявлені та підраховані на місці залягання за даними геологічного вивчення відкритих (ідентифікованих) родовищ (покладів) корисних копалин;

Промислові запаси корисних копалин і компонентів – обсяги корисних копалин і компонентів, підраховані на місці залягання як такі, що можуть бути видобуті згідно з кондиціями, затвердженими ДКЗ.

Розвідані (доведені) запаси – обсяги корисних копалин, що вивчені з повнотою, достатньою для опрацювання проектів будівництва гірничодобувних об'єктів та об'єктів з переробки мінеральної сировини родовища загалом або його ділянки. Підрахункові параметри цих запасів визначаються за даними безпосередніх вимірів або досліджень, виконаних у межах покладів за щільною сіткою, в поєднанні з обмеженою екстраполяцією. Розвідані запаси відповідають категоріям А+В+С₁ класифікацій колишнього СРСР прийнятих після 1960 року,

але тільки в загальному випадку. Залежно від складності геологічної будови родовищ і цінності корисних копалин до **розвіданих** належать (як і раніше) запаси різних категорій розвіданості при дотриманні рекомендованих ДКЗ співвідношень окремих категорій. Визначення ознак розвіданих запасів для різних видів корисних копалин із детальністю, достатньою для їх оконтурення і встановлення просторових меж, конкретизуються в Інструкціях (Методичних вказівках) ДКЗ із застосування Класифікації до родовищ конкретних видів корисних копалин або їх груп. Із кваліфікаційних критеріїв категорій запасів будуть виведені їх якісні технологічні і гірничотехнічні характеристики. Вони увійшли до складу ознак розвіданих і попередньо розвіданих запасів родовища.

Попередньо розвідані (ймовірні) запаси – це обсяги корисних копалин, що вивчені з повнотою, достатньою для встановлення промислового значення родовища загалом або його ділянки. Параметри цих запасів визначають переважно на основі екстраполяції даних безпосередніх вимірів чи досліджень у межах родовища за рідкою або нерівномірною сіткою і мають забезпечити правильний висновок щодо промислового значення родовища чи ділянки. В середньому попередньо розвідані запаси відповідають вимогам категорії C_2 класифікацій СРСР 1981 року, або C_1 більш старих класифікацій СРСР.

Під терміном "**ресурси корисних копалин**" мають на увазі кількість (обсяги) корисних копалин певного геолого-промислового типу, визначену (оцінену) як можливу для ідентифікації за межами відкритих родовищ, але в межах продуктивних площ із відомими родовищами корисних копалин того ж геолого-промислового типу або в межах перспективних площ, де промислові родовища ще не відкриті.

При визначенні ресурсів корисних копалин особливе значення має їх належність до відомого геолого-промислового типу, на основі чого роблять висновки як про кількісні та якісні характеристики, закономірності розміщення передбачуваних родовищ, так і про наявність промислових технологій для їх видобутку й переробки на товарну продукцію гірничого виробництва.

Перспективні ресурси кількісно враховують можливість відкриття нових родовищ (покладів) певного геолого-промислового типу, існування яких обґрунтовується позитивною оцінкою проявів корисних копалин, геофізичних, геохімічних та інших аномалій, природа і перспективність яких доведені, в межах продуктивних площ із відомими родовищами корисних копалин того ж геолого-промислового типу. Перспективні ресурси, за деякими винятками, відповідають категоріям P_1 , P_2 класифікацій колишнього СРСР 1981 року та категорії P і C_2 або навіть C_1 і C в більш старих класифікаціях СРСР в тій частині, де вона виділяється за межами ідентифікованих родовищ.

Прогнозні ресурси кількісно враховують можливість формування родовищ певного геолого-промислового типу, що ґрунтується на позитивних передумовах, встановлених у межах перспективних площ, де промислові родовища ще не відкриті. Прогнозні ресурси у загальному випадку

кореспондуються з категоріями P₃ класифікацій колишнього СРСР 1981 року та категорії P і C₂ або навіть C₁ і C в більш старих класифікаціях СРСР.

За Класифікацією України запаси і ресурси корисних копалин, що характеризуються певними рівнями промислового значення і ступеня техніко-економічного та геологічного вивчення, розподіляються на класи, які ідентифікуються за допомогою міжнародного трипорядкового цифрового коду відповідно до таблиці.

Таблиця

Розподіл запасів і ресурсів корисних копалин
за промисловим значенням, ступенями вивчення та кодами класів

Категорії за рівнем економічного, соціального та промислового значення (вісь E)	Категорії за ступенем техніко-економічного вивчення та підготовленості до розробки (вісь F)		Категорії за ступенем геологічного вивчення та достовірності (вісь G)	Код класу згідно з Класифікацією	Клас РКООН-2009		
1. Балансові запаси (1..) E1 E1.1; E1.2	запаси, що розробляються (F1.1), затверджені для розробки (F1.2) або для промислового освоєння (F1.3)	GEO-1; (.1.); F1	розвідані запаси (..1); G1	111 достовірні	комерційні запаси		
		запаси, обґрунтовані для розробки F2.1; F2.2	GEO-2; (.2.); F2	розвідані запаси (..1); G1		121 вірогідні	
	попередньо розвідані запаси (..2); G2			122 вірогідні			
2. Умовно балансові і позабалансові запаси (2..) E2	розробка запасів очікується, зупинена або нерентабельна	GEO-1; (.1.); F1; F1.3	розвідані запаси (..1); G2	211	можливо комерційні запаси		
				GEO-2; (.2.); F2 (F2.1; F2.2)		попередньо розвідані запаси (..2); G2	222
		розвідані запаси (..1); G1	331	некомерційні запаси			
попередньо розвідані запаси (..2); G2	332						
3. Промислове значення запасів і ресурсів не визначено; (3.); E3; E3.1; E3.2; E3.3	розробка запасів і ресурсів не визначена	GEO-3; (.3.); F3	перспективні ресурси (..3); G3	333	ресурси геологорозвідувальних робіт		
			прогнозні ресурси (..4); G4	334			
			залишкові (додаткові) у надрах запаси, що не видобуваються	F4	розвідані запаси (..1); G1	341	залишкові (додаткові) запаси і ресурси
					попередньо розвідані запаси (..2); G2	342	
	залишкові (додаткові) у надрах запаси, що не видобуваються	F4	перспективні ресурси (..3); G3	343			
			прогнозні ресурси (..4); G4	344			

На підставі кількісних методів оцінки визначається мінливість параметрів покладів корисних копалин та показників якості мінеральної сировини для визначення групи складності геологічної будови родовища (ділянки). За складністю геологічної будови родовища корисних копалин поділяють на чотири групи: прості, складні, дуже складні і вкрай складні. Від складності геологічної будови об'єкту залежить щільність мережі досліджень і, відповідно, повнота та достатність геологічного вивчення для кваліфікації запасів родовища, як розвідані (G1), попередньо розвідані (G2), а ресурсів як перспективні (G3) або прогнозні (G4) з присвоєнням підрахунковим блокам відповідних категорій розвіданості (A, B, C₁, C₂, P₁, P₂, P₃).

III. ОБЛІК ЗАПАСІВ КОРИСНИХ КОПАЛИН

3.1. Державний облік родовищ, запасів і проявів корисних копалин здійснюється у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України. Кабінет Міністрів України постановою від 02.03.1993 № 150 "Про Державний фонд родовищ корисних копалин України".

3.2. Об'єктами обліку Державного фонду родовищ корисних копалин України є всі розроблювані та нерозроблювані родовища всіх видів корисних копалин з оціненими запасами. Резервом Фонду є попередньо оцінені родовища всіх видів корисних копалин незалежно від того, для яких цілей і якими підприємствами, установами та організаціями виконувалися роботи. Державна служба геології та надр України щорічно проводить узагальнення відомостей про хід промислового освоєння оцінених запасів по всіх розроблюваних родовищах, взятих на облік Державним фондом родовищ корисних копалин України.

3.3. Запаси корисних копалин розвіданих родовищ, а також запаси корисних копалин, додатково розвіданих у процесі розробки родовищ, підлягають експертизі та оцінюються ДКЗ у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

3.4. Державний облік запасів родовищ корисних копалин України здійснюється в порядку, що визначений постановою Кабінету Міністрів України від 31.01.95 № 75 "Порядок державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин".

Метою державного обліку запасів корисних копалин та наявних у них супутніх корисних компонентів є отримання систематизованої інформації про їх кількість, якість, ступінь геологічної та техніко-економічної вивченості і рівень промислового освоєння, а також відомостей про видобуток і втрати для прийняття управлінських рішень щодо забезпеченості економіки країни достовірними та вірогідними запасами мінеральної сировини, розробки планів розвитку промисловості, забезпечення раціонального і комплексного освоєння родовищ в процесі їх промислового використання, а також розробки напрямів подальшого геологічного вивчення надр.

Основним завданням обліку запасів корисних копалин є отримання повних і достовірних даних про стан на 1 січня кожного року мінерально-сировинної бази підприємства, галузі і країни в цілому, ступеня розвіданості і підготовленості родовища для промислового освоєння, забезпеченості гірничодобувних підприємств розвіданими запасами.

3.5. Всі виявлені в надрах запаси корисних копалин та наявні у них супутні корисні компоненти підлягають державному обліку за єдиною системою.

3.6. Державний баланс запасів корисних копалин містить відомості про кількість, якість та ступінь вивчення запасів корисних копалин щодо родовищ, які мають промислове значення, їх розміщення, рівень промислового освоєння, а також відомості про видобуток, втрати і забезпеченість суспільного виробництва розвіданими запасами корисних копалин.

За даними державного балансу запасів корисних копалин надаються відомості щодо якості і кількості запасів корисних копалин за запитами органів державної влади та місцевого самоврядування, які приймають рішення щодо управління процесом надрокористування, виступають з законодавчими ініціативами, проводять аналіз стану державного фонду надр, кількості та якості запасів сировини, оцінку поточного стану та перспектив розвитку видобувних галузей.

3.7. Облік запасів металічних, неметалічних корисних копалин та запасів вугілля ведеться на основі щорічних звітних балансів гірничодобувних і геологорозвідувальних підприємств за формою № 5-гр. Здійснення обліку запасів і ресурсів підземних вод, отримання систематизованої інформації про їх кількість, якість, ступінь геологічної та техніко-економічної вивченості і промислового освоєння, а також відомостей про видобуток і втрати підземних вод для прийняття управлінських рішень щодо забезпеченості економіки країни достовірними та вірогідними їх запасами ведеться на основі звітних балансів гірничодобувних і геологорозвідувальних підприємств за формою № 7-гр. Останні редакції відповідних інструкцій із заповнення відповідних форм звітності затверджені наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 14.03.2016 № 97 зареєстровані в Міністерстві юстиції України 30 травня 2016 р. за № 789/28919 і № 791/28921 відповідно.

3.8. Нині на обліку в Державному балансі крім тих, що затверджені протоколами ДКЗ знаходяться запаси:

- державного фонду родовищ, що мають промислове значення та затверджені ДКЗ СРСР, УТКЗ;
- резерву державного фонду родовищ, які були підраховані і апробовані комісіями по запасах, утворених при розвідувальних організаціях відповідно до діючого законодавства;
- всіх родовищ, що розробляються, в т. ч. на яких проводиться супутній видобуток чи дослідно-промислова розробка, але геолого-економічна оцінка яких за класифікацією України не проведена;
- охоронних ціликів, транспортних магістралей інших капітальних споруд поза технічними межами шахт, кар'єрів та розрізів, якщо в подальшому вони будуть включені до промислового освоєння зазначених у попередніх підпунктах об'єктів.

Таким чином, наразі у Державному балансі крім запасів, що затверджені ДКЗ відповідно до Класифікації України враховуються запаси цілого ряду об'єктів, які були оцінені в різні роки за різними класифікаціями за існуючими на той час, стандартами та способами відпрацювання.

3.9. Економічна складова оцінки корисних копалин почала надаватись з 1953 року, коли було введено розмежування балансових і позабалансових запасів. За інструкціями з обліку запасів СРСР, починаючи з 1959 року, як балансові державним балансом враховані запаси, використання яких економічно доцільно і які задовольняють кондиціям, що встановлюються для підрахунку запасів у надрах у т. ч.:

1) запаси всіх категорій експлуатованих і неексплуатованих родовищ, затверджені ДКЗ СРСР (ТКЗ);

2) запаси всіх категорій, які не проходили затвердження в ДКЗ СРСР (ТКЗ):

а) нових родовищ, виявлених в процесі попередньої розвідки, при наявності тимчасових кондицій, затверджених зацікавленими галузевими міністерствами за узгодженням з Міністерством геології СРСР;

б) раніше розвіданих неексплуатованих родовищ, які вже враховуються в балансі;

в) експлуатованих родовищ;

г) охоронних ціликів шахт, транспортних магістралей та інших капітальних споруд поза технічних меж шахт і розрізів, якщо вони в подальшому можуть бути залучені в промислове освоєння (за винятком родовищ місцевих будівельних матеріалів).

Позабалансовими вважались запаси, використання яких при досягнутому технічному рівні економічно недоцільно внаслідок їх малої кількості, малої потужності покладів, низького вмісту цінних компонентів, особливої складності умов експлуатації або необхідності застосування дуже складних процесів переробки, але які в подальшому можуть стати об'єктом промислового освоєння. Обліку підлягали:

1) запаси експлуатованих і неексплуатованих родовищ, затверджені ДКЗ СРСР (ТКЗ);

2) запаси всіх категорій, які не проходили затвердження в ДКЗ СРСР (ТКЗ):

а) не відповідають стандартам і кондицій для балансових запасів (некондиційна сировина), але задовольняють кондиціям для позабалансових запасів;

б) відповідні чинним стандартам і кондиціям (кондиційна сировина), але залягають в складних геологічних (гірничо – технічних) умовах, що не дозволяють вести рентабельну розробку родовища на сучасному рівні техніки експлуатації;

в) запаси сировини, для якої в даний час відсутні промислові методи переробки.

3.10. Обліку підлягають як загальні запаси корисних копалин і наявні в них супутні корисні компоненти, так і видобувні запаси, що враховують втрати і розубожіння під час видобутку і переробки мінеральної сировини.

3.11. Супутні корисні компоненти, які накопичуються під час переробки мінеральної сировини, підраховуються і обліковуються як за наявністю на місці залягання корисних копалин, так і в продуктах та мінералах, що з них вилучаються.

IV ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПЕРЕВЕДЕННЯ ЗАПАСІВ І РЕСУРСІВ КОРИСНИХ КОПАЛИН, ВРАХОВАНИХ ДЕРЖАВНИМ БАЛАНСОМ У ВІДПОВІДНІСТЬ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ УКРАЇНИ

4.1. Методичні рекомендації мають використовуватись виключно для приведення відомостей державного кадастру родовищ і проявів корисних копалин та державного балансу запасів твердих корисних копалин, підземних вод, лікувальних грязей та ропи до діючої Класифікації України, а саме при переведенні:

– запасів корисних копалин, врахованих державним балансом і підрахованих і оцінених ДКЗ СРСР, ТКЗ, ДКЗ за застарілими класифікаціями по розвіданих родовищах які раніше ніколи не розроблювались (промислове освоєння не здійснювалось) та не переоцінювались за діючою Класифікацією України;

– запасів корисних копалин, врахованих державним балансом і підрахованих і оцінених ДКЗ СРСР, ТКЗ, ДКЗ за застарілими класифікаціями по розвіданих родовищах розроблюваних раніше на яких видобуток наразі не ведеться і відсутній спеціальний дозвіл на користування надрами і оцінка за діючою класифікацією України;

– запасів корисних копалин, врахованих державним балансом всіх категорій, які не проходили затвердження в ДКЗ СРСР (ТКЗ), ДКЗ:

а) раніше розвіданих не експлуатованих родовищ, які вже враховуються в балансі;

б) експлуатованих родовищ;

г) в межах охоронних ціликів шахт, транспортних магістралей та інших капітальних споруд поза технічних меж шахт і розрізів, якщо вони в подальшому можуть бути залучені в промислове освоєння (за винятком родовищ місцевих будівельних матеріалів).

4.2. Методичні рекомендації повинні враховуватись під час підготовки пропозицій щодо застосування класифікації при формуванні річної звітності підприємств-користувачів надр про стан ресурсної бази.

4.3. Переведення запасів корисних копалин, врахованих Державним балансом, в таксони діючої Класифікації України розпочалась в 1999 році.

4.4. Переведення запасів і ресурсів твердих корисних копалин, підземних вод, лікувальних грязей та ропи врахованих Державним балансом та Державним кадастром родовищ і проявів корисних копалин базується на принципах, що схарактеризовані нижче.

Не переглядаються підрахункові параметри, прийняті раніше по об'єктах підрахунку (покладів).

Оцінки запасів, які прийняті раніше (цифри) не округляються і без крайньої потреби не уточнюються.

Положення контактів корисних копалин та порід що їх вміщують прийнятих при підрахунку в межах родовища не переглядаються.

□ Родовище вважається раніше експлуатованим якщо на ньому за весь період проведений видобуток не менше як 5 % від загальної кількості розвіданих запасів (з урахуванням дослідно-промислового видобутку), або в меншому обсязі на законних підставах (протягом 1991-1997 р. – за часів незалежності України), за наявною геолого-маркшейдерською документацією і/або документацією що характеризує якісні та технологічні показники корисної копалини цього родовища.

□ Запаси супутніх корисних копалин і компонентів, як, наприклад, метан, сірка, германій, галій та ін., які, підраховувались одночасно з підрахунком запасів у наведеному прикладі вугілля та сланців при переведенні запасів враховуються як запаси, для яких оцінка не виконана або не дозволяє визначити їхнє промислове значення і категорія їх геологічної вивченості понижується на один пункт.

□ Переведення запасів в державному балансі запасів та кадастрі переважно відбувається в автоматизованому режимі за допомогою алгоритму що розробляється ДНВП "Геоінформ України" окремо для кожного випуску балансу (крім балансів та кадастрів корисних копалин, які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави за рішенням РНБО від 16.07.2021 року, затвердженого Указом Президента № 306/2021) та книги, що входить до його складу та враховує специфіку випуску балансу. У балансі та кадастрі, виданих у рік переведення в обов'язковому порядку зазначають дату переведення запасів у таксономію класифікації України, протокол затвердження алгоритму для переведення та номер протоколу затвердження такого переведення.

□ До застосування процедури автоматизованого переведення, ДКЗ України проводить аналіз стану державного балансу в розрізі конкретної корисної копалини з метою визначення родовищ, стан і обсяг запасів яких потенційно дозволяють отримати масштабний об'єкт надрокористування, який потребує значних інвестицій для подальшого залучення до експлуатації, що обумовлює проведення переведення за процедурою окремого розгляду.

□ Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр затверджує алгоритм для автоматизованого переведення запасів об'єктів, що обліковуються в Державному балансі запасів корисних копалин України, які не розробляються, у відповідність до вимог Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр, затвердженою постановою КМУ від 05.05.1997 № 432 (зі змінами) та протоколи затвердження такого переведення.

□ Переведення запасів родовищ, що включені до балансів та кадастрів корисних копалин, які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави за рішенням РНБО від 16 липня 2021 року, затвердженого Указом Президента №306/2021, а також тих що потребують окремого розгляду, до кваліфікаційних вимог Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр України, відбувається на підставі аналізу наявних для таких родовищ матеріалів який проводить робоча група

утворена з фахівців і експертів ДКЗ України. Прийняте рішення по кожному такому родовищу оформлюється Протоколом ДКЗ України яким визначаються категорії і обсяги запасів і ресурсів що діятимуть до проведення згідно законодавства геолого-економічної оцінки даного родовища, а також статус попередніх протоколів розгляду матеріалів по ньому.

□ У подальшому підготовка матеріалів геолого-економічної оцінки для корегування запасів конкретного родовища, його ділянки, у т. ч. виділення частини родовища виконується для номінування як об'єкту надрокористування, підготовки інвестиційної угоди або угоди про користування надрами (розподіл продукції), програми робіт має виконуватися за замовленням Державної служби геології та надр України підприємствами, що входять до сфери її управління, або надрокористувачами після отримання ними дозволів на користування ділянкою надр та геологічної інформації на цю ділянку.

□ Загальні контури конкретного родовища, його ділянки, у тому числі виділення частини родовища яка може розглядатись як окремий об'єкт надрокористування, підрахункові параметри, обсяги у тому числі видобувних запасів та їх кваліфікація за класифікацією України визначаються виключно на підставі протокольних рішень ДКЗ України за підсумками державної експертизи матеріалів геолого-економічної оцінки, які підготовлені відповідно до вимог класифікації запасів і ресурсів корисних копалин України.

4.5. При переведенні запасів до Класифікації України в першу чергу проводять визначення ступеню геологічного вивчення – третя цифра у трипорядковому коді класифікатору (Вісь G).

4.5.1. Визначення повинно спиратися (для родовищ, що ніколи не видобувались) на досягнутий на дату останнього підрахунку рівень вивченості речовинного складу, кількісних і якісних характеристик, технологічних властивостей корисних копалин, геологічної будови, гідрогеологічних, гірничо-геологічних та інших умов залягання їх покладів, а також можливості застосування цих відомостей для обґрунтування проектних рішень щодо способу і системи видобутку та схеми комплексної переробки мінеральної сировини. Для родовищ, що колись розроблялись таке визначення повинно характеризувати залишок запасів.

4.5.2. Для родовищ та проявів, що враховані в Державному балансі та Державному кадастрі запаси і ресурси яких оцінені за Класифікацією СРСР 1981 року при автоматизованому переведенні:

У межах об'єктів, врахованих Державним балансом та/або Державним кадастром, запаси яких затверджені ДКЗ СРСР, ТКЗ, або ДКЗ України спільні контури розрахункових блоків і фігур, кількість, класифікація підрахованих запасів за категоріями розвіданості, розрахункові параметри і якісні показники корисної копалини під час переведення не переглядаються, а приймаються такими, які враховані в Державному балансі. У межах об'єктів запаси яких не затверджені ДКЗ СРСР, ТКЗ, або ДКЗ категорії розвіданості знижуються (див. таблицю).

Категорія запасів за Класифікацією ДКЗ СРСР 1981 р.	Головні умови, що враховуються насамперед при визначенні коду запасів	Код класу за ступенем геологічного вивчення відповідно до Класифікації України	
		категорія розвіданості блоку підрахунку	ступінь геологічного вивчення об'єкту
A	Запаси родовищ і ділянок, затверджені ДКЗ СРСР, ТКЗ, або ДКЗ для яких співвідношення різних категорій запасів відповідає рекомендаціям ДКЗ для родовищ цієї корисної копалини визначеної групи складності геологічної будови що підготовлені до промислової розробки	A	xx1*
B		B	
C ₁		C ₁	
C ₂		C ₂	
A	Запаси родовищ і ділянок, затверджені ДКЗ СРСР, ТКЗ, або ДКЗ для яких співвідношення різних категорій запасів не відповідає рекомендаціям ДКЗ для родовищ цієї корисної копалини визначеної групи складності геологічної будови що підготовлені до промислової розробки (розвідані ділянки, перспективні для розвідки ділянки)	A	xx2
B		B	
C ₁		C ₁	
C ₂		C ₂	
A	Запаси корисних копалин що враховуються в балансі або кадастром які не проходили затвердження в ДКЗ СРСР, ТКЗ, ДКЗ раніше експлуатованих розвіданих родовищ, а також охоронних ціликів шахт, транспортних магістралей та інших капітальних споруд поза технічних меж шахт і розрізів, якщо вони в подальшому можуть бути залучені в промислове освоєння (за винятком родовищ місцевої сировини)	B	xx2
B		C ₁	
C ₁		C ₂	
C ₂		C ₂	
A	Запаси корисних копалин що враховуються в балансі або кадастром які не проходили затвердження в ДКЗ СРСР, ТКЗ, ДКЗ розвіданих, попередньо розвіданих та з незавершеною розвідкою ніколи неексплуатованих родовищ;	C ₁	xx3
B		C ₂	
C ₁		P ₁	
C ₂			

xx1* - для розвіданої частини родовища (ділянки надр)

4.5.3. Для родовищ та проявів що враховані в державному балансі та кадастрі запаси і ресурси яких оцінені за Класифікацією СРСР 1960 року при автоматизованому переведенні:

У межах об'єктів, врахованих Державним балансом та/або Державним кадастром, запаси яких затверджені ДКЗ СРСР, ТКЗ, або ДКЗ України спільні контури розрахункових блоків і фігур, кількість підрахованих запасів за категоріями розвіданості, розрахункові параметри і якісні показники корисної копалини під час переведення не переглядаються, а приймаються такими, які враховані в Державному балансі. У межах таких об'єктів категорії розвіданості знижуються. При цьому:

- розвідані запаси категорії А в залежності від співставлення досягнутої при розвідці та рекомендованої ДКЗ для кваліфікації запасів за сучасною класифікацією України сітки досліджень, ступенем вивченості технологічних і якісних показників переводяться до запасів категорії розвіданості А або В;
- розвідані запаси категорії В переводяться до запасів категорії розвіданості С₁;
- розвідані запаси категорії С₁ переводяться до попередньо оцінених запасів категорії розвіданості С₂;
- попередньо оцінені запаси категорії С₂ переводяться до перспективних ресурсів категорії розвіданості Р₁.

На відміну від них, запаси корисних копалин категорії А, що враховуються в Державному балансі або Державному кадастрі, які не проходили затвердження в ДКЗ СРСР, ТКЗ, ДКЗ України розвіданих родовищ що експлуатувались раніше при переведенні до таксонів класифікації України відносяться тільки до категорії розвіданості В.

Запаси корисних копалин категорії А і В що враховуються в Державному балансі або Державному кадастрі, які не проходили затвердження в ДКЗ СРСР, ТКЗ, ДКЗ України розвіданих, попередньо розвіданих та з незавершеною розвідкою ніколи неексплуатованих родовищ при переведенні до таксонів класифікації України відносяться до категорії розвіданості С₁, розвідані запаси категорії С₁ переводяться до попередньо оцінених запасів категорії розвіданості С₂, а попередньо оцінені запаси категорії С₂ переводяться в перспективні ресурси Р₁ (див. таблицю).

Категорія запасів за Класифікацією ДКЗ СРСР 1960 р.	Головні умови, що враховуються насамперед при визначенні коду запасів	Код класу за ступенем геологічного вивчення відповідно до Класифікації України	
		категорія розвіданості блоку підрахунку	ступінь геологічного вивчення об'єкту
А	Запаси родовищ і ділянок, затверджені ДКЗ СРСР, ТКЗ, або ДКЗ для яких співвідношення різних категорій запасів відповідає рекомендаціям ДКЗ для родовищ цієї корисної копалини визначеної групи складності геологічної будови що підготовлені до промислової розробки	А, В	xx1*
В		С ₁	
С ₁		С ₂	
С ₂		Р ₁	
А	Запаси родовищ і ділянок, затверджені ДКЗ СРСР, ТКЗ, або ДКЗ для яких співвідношення різних категорій запасів не відповідає рекомендаціям ДКЗ для родовищ цієї корисної копалини визначеної групи складності геологічної будови що підготовлені до промислової розробки (розвідані ділянки, перспективні для розвідки ділянки)	А, В	xx2
В		С ₁	
С ₁		С ₂	
С ₂		Р ₁	
А	Запаси корисних копалин що враховуються в балансі або кадастром які не проходили затвердження в ДКЗ СРСР, ТКЗ, ДКЗ раніше експлуатованих розвіданих родовищ, а також охоронних ціликів шахт, транспортних магістралей та інших капітальних споруд поза технічних меж шахт і розрізів, якщо вони в подальшому можуть бути залучені в промислове освоєння (за винятком родовищ місцевої сировини)	В	xx2
В		С ₁	
С ₁		С ₂	
С ₂		Р ₁	
А	Запаси корисних копалин що враховуються в балансі або кадастром які не проходили затвердження в ДКЗ СРСР, ТКЗ, ДКЗ розвіданих, попередньо розвіданих та з незавершеною розвідкою ніколи неексплуатованих родовищ;	С ₁	xx3
В		С ₂	
С ₁		Р ₁	
С ₂			

xx1* - для розвіданої частини родовища (ділянки надр)

4.5.4. Для родовищ та проявів, що враховані в Державному балансі та Державному кадастрі запаси і ресурси яких оцінені за Класифікаціями прийнятими до 1960 року при автоматизованому переведенні:

У межах об'єктів, врахованих Державним балансом та/або Державним кадастром, запаси яких затверджені ДКЗ СРСР, ТКЗ, або ДКЗ України спільні контури розрахункових блоків і фігур, кількість підрахованих запасів за категоріями розвіданості, розрахункові параметри і якісні показники корисної

копалини під час переведення не переглядаються, а приймаються такими, які враховані в Державному балансі. При цьому, для врахування в Державному балансі запасів якості сировини, її технологічні властивості і гірничотехнічні умови відпрацювання об'єкту повинні бути вивчені за доволі щільною і регулярною сіткою спостережень із проведенням визначення складу корисної копалини представницькими методами опробування і досліджень з детальністю достатньою для визначення можливою залучення до промислової розробки в сучасному уявленні. У межах цих об'єктів категорії розвіданості знижуються. При цьому:

- розвідані запаси категорії A_1 переводяться до запасів категорії розвіданості B ;
- розвідані запаси категорії A_2 переводяться до запасів категорії розвіданості C_1 ;
- розвідані запаси категорії B переводяться до попередньо оцінених запасів категорії розвіданості C_2 ;
- розвідані запаси категорії C_1 (категорії C за найбільш старими класифікаціями) переводяться до перспективних ресурсів категорії P_1 , або P_2 в залежності від досягнутої щільності вивчення та обґрунтованості екстраполяції;
- попередньо оцінені запаси категорії C_2 переводяться до перспективних ресурсів категорії P_3 .

На відміну від них, запаси корисних копалин категорії A_1 , що враховуються в Державному балансі або Державному кадастрі, які не проходили затвердження в ДКЗ СРСР, ТКЗ, ДКЗ України розвіданих родовищ, що експлуатувались раніше при переведенні до таксонів класифікації України відносяться тільки до категорії розвіданості C_1 .

Запаси корисних копалин категорії A_1 , A_2 що враховуються в Державному балансі або Державному кадастрі, які не проходили затвердження в ДКЗ СРСР, ТКЗ, ДКЗ України розвіданих, попередньо розвіданих та з незавершеною розвідкою ніколи неексплуатованих родовищ при переведенні до таксонів Класифікації України відносяться до категорії розвіданості C_2 , розвідані запаси категорії B переводяться в перспективні ресурси P_1 , запаси категорії C_1 в перспективні ресурси P_2 , а запаси категорії C_2 переводяться в прогнозні ресурси P_3 (див. таблицю).

Категорія запасів за Класифікацією ДКЗ СРСР до 1960 р.	Головні умови, що враховуються насамперед при визначенні коду запасів	Код класу за ступенем геологічного вивчення відповідно до Класифікації України	
		категорія розвіданості блоку підрахунку	ступінь геологічного вивчення об'єкту
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
A_1	Запаси родовищ і ділянок, затверджені ВКЗ, ДКЗ СРСР, ТКЗ, ДКЗ України при цьому якість сировини, його технологічні властивості і гірничотехнічні умови відпрацювання родовища вивчені за доволі щільною і регулярною в сучасному уявленні сіткою спостережень з детальністю достатньою для визначення підготовленості до промислової розробки	B	xx2
A_2		C_1	
B		C_2	
C_1		P_1, P_2	
C_2		P_3	
A_1		C_1	xx3

1	2	3	4
A ₂	Запаси корисних копалин що враховуються в балансі або кадастром які не проходили затвердження в ДКЗ СРСР, ТКЗ, ДКЗ України раніше експлуатованих розвіданих родовищ, а також охоронних ціликів шахт, транспортних магістралей та інших капітальних споруд поза технічних меж шахт і розрізів, якщо вони в подальшому можуть бути залучені в промислове освоєння (за винятком родовищ місцевої сировини)		
B		C ₂	
C ₁		P ₁ , P ₂	
C ₂		P ₃	
A ₁	Запаси корисних копалин що враховуються в балансі або кадастром які не проходили затвердження в ДКЗ СРСР, ТКЗ, ДКЗ України розвіданих, попередньо розвіданих та з незавершеною розвідкою ніколи неексплуатованих родовищ;	C ₂	xx4
A ₂			
B		P ₁	
C ₁		P ₂	
C ₂		P ₃	

4.6. При автоматизованому переведенні подальшим кроком визначення коду класу за Класифікацією України є з'ясування ступеню техніко-економічного вивчення родовища – друга цифра у три порядковому кодї класифікатору. Визначення повинно спиратися (для родовищ що ніколи не видобувались) на досягнутий на дату останнього підрахунку рівень вивченості гірничотехнічних, географо-економічних, соціально-екологічних та інших умов розробки родовищ корисних копалин і переробки мінеральної сировини, визначенні товарної продукції гірничого виробництва та умов її реалізації з метою геолого-економічної оцінки промислового значення виявленого накопичення корисних копалин, а також можливості застосування цих відомостей для обґрунтування промислового значення подальшого використання об'єкту. Для родовищ, що колись розроблялись таке визначення повинно характеризувати залишок запасів. При переведенні запасів поділ на підкатегорії ступеню техніко-економічного вивчення родовища не проводиться.

Достовірність визначення технологічної ефективності (Вісь F) розробки запасів корисних копалин і відповідно достовірність визначення їх промислового значення залежить від зміни економічних, технологічних, соціально-екологічних та інших умов розробки родовища корисних копалин і переробки його мінеральної сировини що відбулись з часу проведення останнього техніко-економічного вивчення і від його детальності (див. таблицю).

Головні умови, що враховуються насамперед при визначенні коду запасів ділянок надр що не експлуатуються на дату переведення запасів	Код класу за ступенем техніко-економічного вивчення відповідно до Класифікації України
Запаси родовищ і ділянок, затверджені ДКЗ СРСР, ТКЗ, або ДКЗ України за Класифікацією СРСР 1981 р. і 1960 р. і визнані такими що підготовлені до промислової розробки.	x2x ступінь обґрунтованості видобутку запасів за визначеним оптимальним проектом розробки вимагає подальшої детальної оцінки
Запаси родовищ і ділянок, затверджені ВКЗ, ДКЗ СРСР, ТКЗ, або ДКЗ України за більш старими ніж Класифікація СРСР 1960 р. і визнані такими що підготовлені до промислової розробки.	x3x можливе промислове значення та рентабельність розробки не можуть бути вірогідно визначені через брак інформації, але наявні позитивні результати геологорозвідувальних робіт обґрунтовують проведення подальших геологорозвідувальних робіт з метою отримання додаткових даних для оцінки доцільності видобутку
Запаси корисних копалин що враховуються в балансі або кадастром, затверджені ВКЗ, ДКЗ СРСР, ТКЗ, або ДКЗ України і визнані як розвідані, або перспективні для розвідки ділянки. Інші запаси і ресурси корисних копалин що враховуються в балансі або кадастром, у т. ч. залишок раніше експлуатованих родовищ та ділянок як що він в подальшому може бути залучений в промислове освоєння не залежно від інстанції їх затвердження	
Запаси і ресурси корисних копалин у т. ч. залишок запасів раніше експлуатованих родовищ та ділянок які обґрунтовано віднесені до	x4x запаси і ресурси корисних копалин,

таких, що не можуть бути видобуті сучасними методами розробки або веденням гірничих робіт і залишаються у надрах (in situ) на місці залягання не залежно від інстанції що їх затверджували	що не можуть бути видобуті
--	----------------------------

4.7. Визначення при автоматизованому переведенні коду класу відповідно до Класифікації України за промисловим значенням – перша цифра у три порядковому коді класифікатору.

Промислове значення родовища визначають за основною корисною копалиною, або корисним компонентом. Визначення повинно спиратися (для родовищ що ніколи не видобувались) на оцінку балансової приналежності запасів родовища або ділянки надр останнього підрахунку. Для родовищ, що колись розроблялись таке визначення повинно характеризувати залишок запасів.

Достовірність визначення промислового значення (Вісь Е) і віднесення запасів корисних копалин до балансових, умовно балансових та позабалансових, або тих для яких оцінка не виконана або не дозволяє визначити їхнє промислове значення, залежить від взаємовідношення економічних, технологічних, соціально-екологічних та інших умов розробки родовища корисних копалин і переробки його мінеральної сировини. Зміни що відбулись з часу проведення останнього техніко-економічного вивчення по ділянкам надр запаси яких не експлуатуються і не оцінені за Класифікацією України суттєві за всіма означеними факторами. Тому промислове значення (балансова належність) запасів врахованих державним балансом і або кадастром слід переглянути. Балансові запаси після перегляду можуть відноситися до умовно балансових, позабалансові – до запасів з невизначеним промисловим значенням. Балансові і позабалансові запаси ділянок по яким приймалось рішення про недоцільність розробки також переходять до запасів з невизначеним промисловим значенням. При переведенні запасів поділ на підкатегорії промислового значення родовища не проводиться (див. таблицю).

Головні умови, що враховуються насамперед при визначенні коду запасів ділянок надр що не експлуатуються на дату переведення запасів	Код класу за Класифікацією запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр за промисловим значенням об'єкту
Балансові запаси родовищ і ділянок, затверджені ДКЗ СРСР, ТКЗ, або ДКЗ України за Класифікацією СРСР 1960 р. і 1981 р. визнані такими що підготовлені до промислової розробки.	2xx умовно балансові і позабалансові запаси ефективність видобутку і використання яких на момент оцінки не може бути однозначно визначена
Позабалансові запаси родовищ і ділянок, затверджені ДКЗ СРСР, ТКЗ, або ДКЗ за Класифікацією СРСР 1960 р і 1981р. Запаси родовищ і ділянок, затверджені ВКЗ, ДКЗ СРСР, ТКЗ, або ДКЗ за більш старими ніж Класифікація СРСР 1960 р. Інші запаси і ресурси корисних копалин що враховуються в балансі або кадастром (у т. ч. залишок раніше експлуатованих родовищ та ділянок) не залежно від інстанції їх затвердження. Балансові і позабалансові запаси вільних ділянок, які визнані недоцільними для розробки, а також запаси закритих гірничо-видобувних підприємств.	3xx запаси, для яких оцінка не виконана або не дозволяє визначити їх промислове значення

**V. МОЖЛИВІ КОДИ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗАПАСІВ І РЕСУРСІВ
КОРИСНИХ КОПАЛИН ДЕРЖАВНОГО ФОНДУ НАДР
ПРИ АВТОМАТИЗОВАНОМУ ПЕРЕВЕДЕННІ ЗАПАСІВ І РЕСУРСІВ
ВРАХОВАНИХ ДЕРЖАВНИМ БАЛАНСОМ АБО КАДАСТРОМ,
ОЦІНЕНИХ ЗА РІЗНИМИ КЛАСИФІКАЦІЯМИ І НА ЧАС
ПЕРЕВЕДЕННЯ НЕ ЕКСПЛУАТОВАНИХ ОБ'ЄКТІВ**

Категорії за рівнем економічного, соціального та промислового значення (вісь E)	Категорії за ступенем техніко-економічного вивчення та підготовленості до розробки (вісь F)	Категорії за ступенем геологічного вивчення та достовірності (вісь G)	Код класу згідно з Класифікацією	Клас РКООН-2009
Умовно балансові і позабалансові запаси E2	розробка запасів очікується, зупинена або нерентабельна F2	розвідані запаси G1	221	можливо комерційні запаси
		попередньо розвідані запаси G2	222	
3. Промислове значення запасів і ресурсів не визначено; E3;	розробка запасів і ресурсів не визначена F3	розвідані запаси G1	331	некомерційні запаси
		попередньо розвідані запаси G2	332	
		перспективні ресурси G3	333	ресурси геологорозвідувальних робіт
		прогнозні ресурси G4	334	
	залишкові (додаткові) у надрах запаси, що не видобуваються F4	розвідані запаси G1	341	залишкові (додаткові) запаси і ресурси
		попередньо розвідані запаси G2	342	
		перспективні ресурси G3	343	
		прогнозні ресурси G4	344	

Додаток 1

**Приклад переведення запасів родовища,
оцінених відповідно до Класифікації СРСР 1960 р.**

Державним балансом запасів корисних копалин України "сировина абразивна" станом на 01.01.2021 р враховане Слобідське родовище гранату, що розташоване на відстані близько 1,5 км на південь від с. Слобідка, в Калинівському районі Вінницької області. За результатами розвідки родовища, проведеної протягом 1967-1971 рр., ДКЗ СРСР (протокол від 31.03.1972 № 6514) станом на 01.01.1972 р. затверджені балансові запаси гранатових руд, придатних як сировина для абразивної промисловості та для отримання кварц-польовошпатового концентрату в кількості 4436,6 тис. т, у т. ч. за категоріями (тис. т): А – 1341,3, В – 2271,9, С₁ – 823,4, а також позабалансові запаси гранатових руд у кількості 995,8 (категорія С₁). З них для отримання кварц-польовошпатового концентрату в кількості балансові – 4277 тис. т, у т. ч. за категоріями (тис. т): А – 1341,3, В – 2112,3, С₁ – 823,4, позабалансові – 995,8 (категорія С₁). Затверджені балансові запаси гранату в кількості 673,5 тис. т, у т. ч. за категоріями (тис. т): А – 202,8, В – 353,4, С₁ – 117,3, позабалансові – 127,8 (категорія С₁).

Запаси родовища затверджувались ДКЗ СРСР відповідно до чинної на той час Класифікації ДКЗ СРСР 1960 р.; відповідно до протоколу ДКЗ СРСР родовище відноситься до 1 групи складності, співвідношення категорій запасів становить А – 30 %, В – 50 %, С₁ – 20 %, що відповідає рекомендаціям ДКЗ, тому згідно з Класифікацією України ступень геологічного вивчення об'єкту доцільно прийняти як хх1. Запаси категорії А визначені при підрахунку будуть переведені до категорії розвіданості В, запаси категорії В – до категорії розвіданості С₁, запаси категорії С₁ – до категорії розвіданості С₂. Кількість запасів залишилась не змінною, родовище не розробляли. Загальна кількість запасів після переведення – не зміниться.

Запаси родовища відповідно до Класифікації СРСР 1960 р. були визнані ДКЗ СРСР такими, що підготовлені до промислової розробки, тому при переведенні і визначенні коду класу за Класифікацією запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр за ступенем техніко-економічного вивчення об'єкту їх доцільно класифікувати кодом х2х і відповідно, для запасів корисної копалини цього родовища, ступінь обґрунтованості видобутку запасів за визначеним оптимальним проектом розробки вимагатиме подальшої детальної оцінки.

Запаси родовища відповідно до Класифікації СРСР 1960 р. були затверджені ДКЗ СРСР як балансові і визнані такими що підготовлені до промислової розробки, тому код класу за Класифікацією України за промисловим значенням об'єкту 2хх, тобто запаси родовища є умовно балансовими і позабалансовими ефективність видобутку і використання яких на момент цієї переоцінки не може бути однозначно визначена.

Таким чином трипорядковий код відповідно до Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр для родовища гранату Слобідське, що знаходиться в Калинівському районі Вінницької області доцільно визначати як **221** згідно з РКООН-2009, родовище відноситься до класу що має можливо комерційні запаси руди в кількості 4436,6 тис. т. У межах родовища наявні блоки підрахунку запасів категорій розвіданості В, С₁ і С₂. Частина запасів руди визнана ДКЗ СРСР позабалансовими, а саме категорії С₁ в кількості 995,8 тис. т для них код класу за промисловим значенням доцільно визначати як 3хх, і оскільки довивчення для цієї частини запасів потребуватиме технології вилучення гранату, трипорядковий код за Класифікацією України доцільно визначати як 331 і за РКООН-2009 ці запаси – некомерційні.

Додаток 2

**Приклад переведення запасів родовища,
оцінених відповідно до Класифікації СРСР 1981 р.**

Державним балансом запасів корисних копалин України "гіпс та ангідрит" на 01.01.2021 р враховане Гавриляцьке родовище гіпсу.

Родовище розташоване у Івано-Франківському (Тлумацькому) районі Івано-Франківської області на східній окраїні села Гавриляк, в 300 м. від дороги Обертин-Назареново. Корисна копалина гіпс дрібнокристалічний світло-сірий, гіпс крупнокристалічний світло-сірий, гіпсоангидрит світло-сірий. Середня потужність товщі корисних копалин 30,15 м. Загальна потужність порід розкриву коливається від 0 до 7,0 м. Товща корисної копалини не обводнена. Виконані лабораторні і технологічні випробування показали, що гіпсовий камінь придатний для отримання будівельного гіпсу. Вміст $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ в гіпсі варіює від 77,03 до 99,72%, вміст SO_3 в гіпсоангидриті 44,61-55,16%. Запаси затверджені рішенням УкрТКЗ в 1985 р. у кількості 3671 тис. т. за категоріями А+В+С₁. Гавриляцьке родовище гіпсу розроблялось ТОВ "Торговий Дім ТГК". Спеціальний дозвіл на користування надрами з метою видобування корисної копалини № 3280 від 30.10.2003 р. - анульований (наказ № 65 від 08.09.2011 р.).

Балансом враховані запаси родовища гіпсу Гавриляцьке станом на 01.01.2021р. становлять 3654 тис.т. за категоріями А+В+С₁ у тому числі А 1332тис.т, В 1100тис.т. С₁ 1222тис.т. УкрТКЗ протоколом №4464 від 11.06.1985р. визнало родовище підготовленим до промислової експлуатації а запаси балансовими. Всього на родовище видобуто 17 тис.т. що становить приблизно 4,6% від затверджених запасів.

Маємо, що запаси родовища затверджені УТКЗ за Класифікацією ДКЗ СРСР 1981 р., за протоколом УТКЗ родовище І групи складності. Родовище деякий час розроблялось. Співвідношення залишку запасів становить А-36%, В-30%, С₁-34% і відповідає рекомендаціям ДКЗ, тому за Класифікацією запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр України ступень геологічного вивчення об'єкту становитиме хх1. Визначені при підрахунку категорії запаси, при переведенні до категорій розвіданості блоків залишаться без змінення. Загальна кількість запасів після переведення не зміниться по відношенню до врахованої у балансі.

Запаси родовища були затверджені УТКЗ за Класифікацією СРСР 1981 р і визнані такими що підготовлені до промислової розробки, тому при переведенні і визначенні Коду класу за Класифікацією запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр за ступенем техніко-економічного вивчення об'єкту вони можуть бути класифіковані за кодом х2х і відповідно, для запасів корисної копалини цього родовища, ступінь обґрунтованості видобутку запасів за визначеним оптимальним проектом розробки вимагає подальшої детальної оцінки.

УТКЗ запаси родовища гіпсу Гавриляцьке були затверджені за Класифікацією СРСР 1981 р. як балансові і визнані такими що підготовлені до промислової розробки тому код класу за Класифікацією запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр за промисловим значенням об'єкту 2хх тобто запаси цього родовища є умовно балансові і позабалансові ефективність видобутку і використання яких на момент цієї переоцінки не може бути однозначно визначена.

Таким чином, трипорядковий код за Класифікацією запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр для родовища гіпсу Гавриляцьке, що розташоване у Івано-Франківському (Тлумацькому) районі Івано-Франківської області на східній окраїні села Гавриляк визначився, як 221 за РКООН-2009 родовище відноситься до класу що має можливо комерційні запаси гіпсу в обсязі 3654 тис. т. В межах родовища наявні блоки підрахунку запасів категорій розвіданості А, В, С₁.

Додаток 3

**Приклад переведення запасів родовища,
оцінених відповідно до Класифікації СРСР, що діяла до 1960 р.**

Державним балансом запасів корисних копалин України "сировина цементна" на 01.01.2021 р враховане Кутейниківське родовище трепелу.

Результати детальних геологорозвідувальних робіт, проведених Укрвугленерудтрестом на Кутейниківському родовищі, трепелу в 1949 році викладені у звіті що зберігається ДНВП "Геоінформ". [8877 Гречишников А.П. Отчет о детальной разведке Кутейниковского месторождения трепела. Амвросиевский р-н, Сталинская обл. 1951р. Харьков]. Кутейниківське родовище трепелу розташоване у верхів'ї балки Круглик за 2,5 км на Пів-Схід. від с. Е-Миколаївка 7 км від залізничної ст. Кутейникове Амвросіївського району Донецької області. За 12 км на схід від родовища у м. Амвросіївці знаходяться цементні заводи. На карті родовищ неметалічних корисних копалин це родовище не відмічене. У 1931 році, Кутейниківське родовище було розвідане, але матеріали виявилися недостатніми для обґрунтування промислового використання трепелу родовища і у 1949 році проведена попередня і детальна розвідки. Родовище було вивчене мережею свердловин з відстанню між ними для різних категорій від 100 м до 200м. Проведені технологічні випробування трепелу з цементним клінкером Амвросіївських заводів в лабораторних та заводських умовах показали повну його придатність, як сировини гідравлічних добавок у кількості до 15%. Гірничотехнічні умови експлуатації родовища є сприятливими. Запаси трепелу затверджені Всесоюзною комісією по запасах корисних копалин (ВКЗ) Протокол №6383 від 19 вересня 1950р. за категоріями згідно до класифікації твердих корисних копалин 1941 р. в обсязі А₂ 6123,9 тис.т, В 1437,8тис.т, С₁ 1602,6тис.т. Родовище не розроблялось і запаси враховані балансом по відношенню до затверджених не змінилися.

За Класифікацією запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр України ступень геологічного вивчення об'єкту становитиме хх₂, тому що якість сировини, його технологічні властивості і гірничотехнічні умови відпрацювання родовища вивчені за доволі щільною і регулярною в сучасному уявленні сіткою спостережень з детальністю достатньою для визначення підготовленості до промислової розробки. Визначені при підрахунку категорії запаси, при переведенні до категорій розвіданості блоків перейдуть А₂ у С₁, В у С₂, С₁ у перспективні ресурси Р₁. Загальна кількість запасів і ресурсів після переведення не зміниться по відношенню до врахованої у балансі.

Запаси родовища були затверджені ВКЗ за Класифікацією СРСР 1941 р і визнані такими що підготовлені до промислової розробки, тому при переведенні і визначенні Коду класу за Класифікацією запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр за ступенем техніко-економічного вивчення об'єкту вони можуть бути класифіковані за кодом х₃х і відповідно, для запасів корисної копалини цього родовища у сучасних умовах можливе промислове значення та рентабельність розробки не можуть бути вірогідно визначені із-за браку інформації, але наявні позитивні результати геологорозвідувальних робіт обґрунтують проведення подальших геологорозвідувальних робіт з метою отримання додаткових даних для оцінки доцільності видобутку.

ВКЗ не розглядала економічну доцільність використання запасів родовища вони оцінені за класифікацією 1941 року і тому код класу за Класифікацією запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр за промисловим значенням об'єкту 3хх тобто запаси цього родовища є такими, для яких оцінка не виконана або не дозволяє визначити їхнє промислове значення.

Таким чином, трипорядковий код за Класифікацією запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр для родовища трепелу Кутейниківське, що розташоване у Амвросіївського району Донецької області за 7 км на захід від селища Кутейникове визначився, як **332** за РКООН-2009 родовище відноситься до класу що має некомерційні запаси. В межах родовища наявні блоки підрахунку запасів категорій розвіданості С₁., С₂ і перспективні ресурси Р₁.

Додаток 4

**Приклад переведення запасів родовища, затверджених НТР
ДРГП "Донецькгеологія" відповідно до Класифікації СРСР 1981 р.**

Державним балансом запасів корисних копалин України "фосфорит" на 01.01.2021 р враховане Осиківське родовище зернистих фосфоритів розташоване в 10 км на південний схід від смт. Стробешеве Старобешівського району Донецької області. Згідно з балансом родовище детально розвідане в 1997-2001 роках ДРГП "Донецькгеологія".

За пояснювальною запискою державного балансу запаси корисної копалини оцінені і прийняті НТР ДРГП "Донецькгеологія" (протокол №60 від 24.09.2001 р. при цьому в таблиці державного балансу цей протокол не вказаний) за категоріями наступною кількістю (тис. т): В+С₁: 11282,6 (руда); середній вміст P₂O₅ - 5,26 %; загальні запаси фосфориту в перерахунку на P₂O₅ - 593,4 тис. т. За геологічною будовою, витриманістю потужності покладу фосфоритів та якістю оцінена площа віднесена до 2 групи складності. При виробничій потужності проектного кар'єру 340 тис. т гірничої маси на рік забезпеченість підприємства запасами складе 28 років.

Згідно з таблицею Державного балансу в межах Осиківського родовища враховані запаси категорії В+С₁ руди зернистих фосфоритів в обсязі 86000 тис.т. при середньому вмісті корисного компоненту 4,91% запаси P₂O₅ становлять 4000 тис.т. а також запаси категорії С₂ руди зернистих фосфоритів в обсязі 79100 тис.т. запаси P₂O₅ становлять 3700 тис.т. Крім того у цілику враховані запаси категорії С₁ руди зернистих фосфоритів в обсязі 6600 тис.т. запаси P₂O₅ становлять 500 тис.т. а також запаси категорії С₂ руди зернистих фосфоритів в обсязі 52000 тис.т. запаси P₂O₅ становлять 2600 тис.т. Родовище складається з двох ділянок Південно-Осиківська та Північна частина.

У межах Південно-Осиківської ділянки балансом враховані запаси категорії В+С₁ затверджені протоколом НТР від 28.09.2001р б/н руди зернистих фосфоритів в обсязі 41650 тис.т. при середньому вмісті корисного компоненту 5,26% запаси P₂O₅ становлять 2050 тис.т, запаси категорії С₂ руди зернистих фосфоритів в обсязі 79100 тис.т. запаси P₂O₅ становлять 3700 тис.т.

У межах Північної частини балансом враховані запаси категорії С₁ руди зернистих фосфоритів в обсязі 44350 тис.т. запаси P₂O₅ становлять 1950 тис.т. вони затверджені протоколом НТР № 160 від 29.12.1990р. Крім того у цілику враховані запаси категорії С₁ руди зернистих фосфоритів в обсязі 6600 тис.т. запаси P₂O₅ становлять 500 тис.т, а також запаси категорії С₂ руди зернистих фосфоритів в обсязі 52000 тис.т. запаси P₂O₅ становлять 2600 тис.т.

Автори і назва звіту в якому відображені матеріали детальної розвідки у каталозі ДНВП "Геоінформ" для аркушу L-37-III Іловайськ, як і у паспорті родовища не наведені. За якою класифікацією були оцінені запаси з балансу не зрозуміло. Матеріали геолого-економічної оцінки на розгляд ДКЗ не надавались.

Згідно з даними каталогу [52636 Калашнік П.Н. Предварительная разведка Осыковского месторождения фосфоритов в Старобешевском р-не Донецкой обл. УССР, 1986-90 гг. 1990 Артемовск] метою роботи було попередньо оцінити якість та підрахувати за категоріями С₁ + С₂ запаси фосфоритів, а також пісків розкриву і підшви. Методи роботи - буріння та випробування свердловин, лабораторні та технологічні дослідження, свердловинна геофізика, побудова геологічних та спеціальних карт, планів і розрізів по родовищу. Підраховані запаси фосфоритів за кат. С₁+С₂ – 10,8 млн.т. Попутно отримується глауконітовий продукт і формувальний пісок. Лабораторні технологічні дослідження показали придатність використання продуктів збагачення та пісків що підстеляють при виробництві будматеріалів, фосфорна мука застосовується у сільському господарстві. Розрахункова рентабельність розробки родовища 7,1%. Необхідна детальна розвідка.

За іншим звітом [55493 Калашнік П.Н. Предварительная разведка Южно-Осыковского участка Осыковского месторождения фосфоритов, 1993-1994 г.г. Старобешевский р-н

Донецкой обл. 1995Артемовск] мета робіт – виділення у південній частині Осиківського родовища фосфоритів ділянки, доступного для першочергової експлуатації покладу фосфоритів за оптимальних техніко-економічних показників виробництва фосфатного борошна при мінімальному впливі відпрацювання на Осиківське родовище прісних підземних вод. Вибрано оптимальний контур ділянки першочергового відпрацювання, видобувні роботи на якому, за даними гідрогеологічного моделювання, не вплинуть на підземний водозабір. Площа ділянки 2940 тис.м², запаси категорії С₁ становлять 41,6 млн.т. фосфоритової руди, у яких міститься 2,05 млн.т. Р₂О₅. Середня потужність пласта 6,85 м, середній вміст Р₂О₅ - 4,88%, руди збагачуються методом пінної сепарації з отриманням фосфатного борошна, що містить не менше 19% Р₂О₅.

З врахуванням наведеного, при переведенні запасів до Класифікації України умовно приймаємо що оцінка проведена за Класифікацією СРСР 1981р. Виходячи з того що запаси родовища не розглядалися ДКЗ у каталозі немає відомостей про звіт з детальної розвідки запаси Осиківського родовища корисних копалин що враховуються в балансі відносяться до попередньо розвіданих та з незавершеною розвідкою ніколи неексплуатованих родовищ. Запаси категорії В враховані в балансі будуть переведені до категорії розвіданості блоку С₁. Запаси категорії С₁ визначені при підрахунку будуть переведені до категорії розвіданості блоку С₁. Запаси категорії С₁ визначені при підрахунку будуть переведені до категорії розвіданості блоку С₂. Запаси категорії С₂ визначені при підрахунку будуть переведені до перспективних ресурсів Р₁. За Класифікацією запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр України ступень геологічного вивчення Південно-Осиківської ділянки становитиме хх3, а Північної частини і цілику хх4 оскільки в їх межах після переведення залишилися тільки попередньо розвідані запаси категорії С₂ та перспективні ресурси.

При з'ясуванні ступеню техніко-економічного вивчення родовища - друга цифра у три порядковому кодї класифікатору враховуємо той факт що затвердження проведене НТР тому можливе промислове значення та рентабельність розробки не можуть бути вірогідно визначені із-за браку інформації, але наявні позитивні результати геологорозвідувальних робіт обґрунтовують проведення подальших геологорозвідувальних робіт з метою отримання додаткових даних для оцінки доцільності видобутку відповідно надаємо код х3х.

За промисловим значенням - перша цифра у три порядковому кодї класифікатору вказане родовище та його ділянки кваліфікуємо за кодом 3хх - запаси, для яких оцінка не виконана або не дозволяє визначити їхнє промислове значення, оскільки балансова приналежність запасів ДКЗ або ТКЗ не визначалась.

Таким чином трипорядковий код за Класифікацією запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр для родовища Осиківське зернистих фосфоритів, яке розташоване в 10 км на південний схід від смт. Стробешеве Старобешівського району Донецької області визначився, як 333 для Південно-Осиківської ділянки і 334 для Північної частини за РКООН-2009 родовище відноситься до класу ресурсів геологорозвідувальних робіт. В межах родовища наявні блоки підрахунку запасів категорій розвіданості С₁ та С₂ та перспективні ресурси Р₁.

Додаток 5

**Приклад переведення запасів родовища,
оцінених відповідно до Класифікації СРСР 1981 р.**

Державним балансом запасів корисних копалин України "фосфорит" на 01.01.2021 р врахована Поступельська ділянка Ратнівського родовища жовнових фосфоритів що розташована в 0,3 км на схід від с. Поступель Ратнівського району Рівненської області. Розвідка та геолого-економічна оцінка Поступельської ділянки проводилась з 1991 по 2008 рр.

Згідно з балансом запаси жовнових фосфоритів Поступельської ділянки Ратнівського родовища затверджені ДКЗ України (протокол № 1693 від 20.01.2009 р.) за категоріями наступною кількістю (тис. т):

Категорія запасів, номера блоків	Запаси руди, тис. т	Вміст P ₂ O ₅ , %	Запаси P ₂ O ₅ в руді, тис. т	Запаси жовен, тис. т	Запаси P ₂ O ₅ в жовнах, тис. т
Північний кар'єр					
В	1116,867	7,61	84,998	599,383	71,853
C ₁	840,155	7,58	63,667	455,870	56,132
В+C ₁	1957,022	7,60	148,665	1055,253	127,985
Південний кар'єр					
В	646,698	8,24	53,26	364,027	44,191
C ₁	106,639	8,75	9,331	60,738	7,592
В+C ₁	753,337	8,31	62,591	424,765	51,783
Разом по ділянці					
В	1763,565	7,84	138,258	963,41	116,044
C ₁	946,794	7,71	72,998	516,608	63,724
В+C ₁	2710,359	7,79	211,256	1480,018	179,768

В той же час у протоколі ДКЗ України № 1693 від 20.01.2009 р. крім вказаної таблиці у наступних пунктах постановчої частини зазначено:

За промисловим значенням і ступенем техніко-економічного та геологічного вивчення віднести запаси категорії В і C₁ жовнових фосфоритів Поступельської ділянки Ратнівського родовища до класу 111, згідно з Класифікацією запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр.

Відзначити в межах охоронної зони від с. Поступель умовно балансові запаси руди жовнових фосфоритів у кількості 1018 тис. т за категоріями В+C₁ (клас під кодом 221), та позабалансові запаси за якісними показниками у кількості 223 тис. т за категорією C₁ (клас під кодом 221).

Відповідно враховані балансом запаси вже кваліфіковані ДКЗ України і додаткового переведення не потребують, а лише потрібно зазначити відповідну кодифікацію.

Конкретно по цьому балансу необхідно виправити текстові пояснення стовпчика 3, тому що вони не відповідають тому що значиться у протоколах ДКЗ.